

Jog- és államtudomány

SZALAY KLÁRA – POLYÁK GÁBOR*

Sajtókiadók szomszédos joga: a tagállami átültetés kérdőjelei

szerzői jogi irányelv – Európai Unió – sajtókiadók – szomszédos jog – tagállami átültetés

A sajtókiadványok kiadói évente milliárdokat fordítanak újságírói teljesítmények előállítására. Míg a hírelőállítás költségei a színvonalas, körültekintően alátámasztott, minőségi újságírás esetében az eredeti tartalom előállításánál jelentkeznek, azaz az első példány létrehozásakor, a másolati költségek – a digitalizáció következményeként – ehhez képest elhanyagolhatók. Ezzel párhuzamosan jól prosperáló üzleti modellek épültek a sajtókiadványokban megjelenő cikkek újrahasonosítására, ezen tartalmak keresőfelületre optimalizálására, illetve arra, hogy a tartalmakat a közösségi média felületein való megjelenésre optimalizálják. Sokszor az ily módon, másodlagos felületen megjelenő tartalmak vonzereje túlszárnyalja az eredeti tartalmat előállító és közzétevő webfelület látogatottságát. A látogatottság pedig hirdetői bevételt hoz, ami a nyomtatott sajtó eladásából kiesett jövedelmet pótolhatná. Úgy tűnik, a vagyoni előny nem az eredeti tartalmat előállítóknál csapódik le, gátolva így befektetésük megtérülését, végső soron aláásva a színvonalas újságírói teljesítmények hosszú távú finanszírozhatóságát.

Ám ez csak az egyik, szűken tekintve szerzői jogi aspektusa a híraggregálás, hírgyűjtés, közösségi portálokon történő hírmegosztás és az ezek alapján létrejött gazdasági modellek problémáinak. Tágabb kontextusban azonban olyan jelenségek is ide kapcsolódnak, mint a nyilvánosság fogalmának átalakulása,¹ a cenzúra fogal-

* Dr. Szalay Klára tudományos segédmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóintézet Jogtudományi Intézet, klaraszalay@hotmail.com; Dr. Polyák Gábor egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem Társadalom- és Médiatudományi Intézet, polyak.gabor@pte.hu. Jelen tanulmány „Az internetes forgalomirányító szolgáltatások szabályozási kérdései” című, 116979. számú NKFI kutatás keretében, az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpontjában készült.

¹ ZÓDI Zsolt: *Platformok, robotok és a jog*. Gondolat, Budapest, 2018, 56–59.; PIERCE, Katie: *Zeynep Tufekci On tech's powers and perils for democracy*. <https://hub.jhu.edu/2019/02/11/zeynep-tufekci-democracy-dialogues/> (2019. 08. 12.); ZEYNEP, Tufekci: *An Avalanche of Speech can Bury Democracy*. *Politico*, September/October 2018. <https://www.politico.com/magazine/story/2018/09/05/too-much-free-speech-bad-democracy-219587> (2019. 08. 12.).

mának és technikájának megváltozása, a szűrőbuborék (*filter bubble*)² jelenség, az álhírek, félrevezető információk (*fake news*) köré csoportosuló kérdések, az információból származó hatalom egyenlőtlensége³ és ennek gazdasági következményeként az ebből származó bevételek egyenlőtlen eloszlása, amely kérdésekkel szintén szembesülnek a sajtókiadók a digitális szférában.

A fentiek következtében mára felerősödött a digitális világban az információ eljuttatásában és – az algoritmusok programozása által – azok kommunikációjában kulcsszerepet betöltő nagyvállalatok – másként online platform közvetítők⁴ vagy forgalomirányító keresőmotorok – szabályozását követelők (szabályozók, politikusok, versenytársak) hangja. Sőt, érzékelve ezt az egyre erősödő igényt, a leginkább a szabályozás célkeresztjében lévő nagyvállalatok maguk is igyekeznek előre menekülve meghatározni a szabályozás irányát. *Mark Zuckerberg*, a *Facebook* alapítója és vezérigazgatója maga kezdeményezett aktívabb kormányzati és szabályozói szerepvállalást 2019 márciusában a *Washington Post* hasábjain megjelent cikkében.⁵ Igaz, ezt csak bizonyos területekre korlátozva tartaná célszerűnek.

A *Zuckerberg* által kiemelt négy, szabályozást kívánó terület a káros tartalmakhoz való hozzáférés, a választás integritása, a magánélet védelme (*privacy*) és az adathordozhatóság. A *Facebook* saját bevallása szerint például a biztonság és védelem érdekében világszerte 30 000 embert foglalkoztat. 2018 októbere és decembere között mintegy 5,4 millió erőszakos tartalmat távolítottak el a felületükről,⁶ jóllehet ezek jelentős részét az automatikus felderítő technológia érzékelte és törölte.

Az Európai Bizottság már régóta figyelemmel kíséri a forgalomirányítók piacra gyakorolt hatását. A Bizottság elnöki tisztségére pályázva *Jean-Claude Juncker* 2014-ben tíz stratégiai célkitűzést határozott meg a 2015–2019 közötti időszakra, melyek egyike az összekapcsolt digitális egységes piac (*connected digital single market*) létrehozása volt.⁷ Az új összetételű Európai Bizottság 2015. május 6-án fogadta el az európai digitális egységes piacra vonatkozó stratégiáját,⁸ amely három pillérré építi fel a későbbiekben elfogadni tervezett közösségi intézkedéseket:

² POLYÁK Gábor: A frekvenciaszűkösségtől a szűrőbuborékig. In: Tóth András (szerk.): *Technológia jog – Új globális technológiák jogi kihívásai*. KRE ÁJK, Budapest, 2016, 116–141.; SUNSTEIN, Cass: *Echo Chambers: Bush v. Gore. Impeachment, and Beyond*. Princeton University Press, Princeton, 2001.

³ MAYER-SCHONBERGER, Viktor–RAMGE, Thomas: A Big Choice for Big Tech: Share Data or Suffer the Consequences. *Foreign Affairs*, 2018/5, 48–54.

⁴ Az online platform közvetítők közé tartoznak az e-kereskedelemben az ún. háromoldalú piacok (pl. Amazon Marketplace, eBay, Fnac Marketplace stb.), az alkalmazásboltok (pl. Google Play, Apple App Store, Microsoft Store stb.), a közösségimédia-felületek (pl. Facebook, Instagram), valamint az ár-összehasonlító eszközök (pl. Skyscanner, Google Shopping stb.). Az általános online keresőmotorok az internetes keresést segítik elő, a keresésnek megfelelő találatok, azaz linkek megjelenítésével (pl. Google Search, Seznam.cz, Yahoo!, DuckDuckGo, Bing stb.). Forrás: az Európai Bizottság tájékoztatója, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_18_3373 (2019. 08. 12.).

⁵ ZUCKERBERG, Mark: The Internet needs new rules. Let's start in these four areas. *The Washington Post*, 30 March 2019. https://www.washingtonpost.com/opinions/mark-zuckerberg-the-internet-needs-new-rules-lets-start-in-these-four-areas/2019/03/29/9e6f0504-521a-11e9-a3f7-78b7525a8d5f_story.html (2019. 03. 30.).

⁶ Reality Check Team: Social media: How can governments regulate it? *BBC News*, 8 April 2019. <https://www.bbc.com/news/technology-47135058> (2019. 08. 12.).

⁷ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-short_en.pdf (2019. 08. 12.).

⁸ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Európai digitális egységes piaci stratégia. COM(2015) 192 végleges, 2015. 05. 06.

1. *A fogyasztók és vállalatok könnyebb hozzáférése a digitális termékekhez és szolgáltatásokhoz Európa-szerte*, amelynek feltétele a tagállamközi internetes tevékenység útjában álló akadályok lebontása. Ennek keretében kerül sor a szerzői jog reformjára is.
2. *A megfelelő és egyenlő feltételek kialakítása a digitális hálózatok és innovatív szolgáltatások fellendüléséhez*, amelynek alapját a nagy sebességű, biztonságos és megbízható infrastruktúra és tartalomszolgáltatás adhatja, de ennek megvalósításához szükséges az innovációt, a beruházást, a tisztességes versenyt és az egyenlő versenyfeltételeket biztosító szabályozási környezet is.
3. *A digitális gazdaság növekedési lehetőségeinek maximalizálása*, amely az IKT-infrastruktúrába, a felhőalapú szolgáltatás és a *big data* technológiákba, valamint a kutatás-fejlesztésbe való beruházást igényel.

Az európai digitális egységes piacra vonatkozó stratégia 2.4. pontja foglalkozik a digitális tartalomhoz való hozzáférés javítására tervezett lépések felvázolásával. Elsőként a szerzői jogi védelem alatt álló tartalommal kapcsolatos szolgáltatásokhoz más tagállamból való hozzáférést és e szolgáltatások hordozhatóságát emeli ki mint fontos megoldandó feladatot. A szöveg- és adatbányászat-alapú kutatási innováció a másik olyan területe a szerzői jogi reformnak, amelynek megoldását célul tűzték. Egy olyan polgári jogi rendszer, amely a szerzői jog üzleti mértékű megsértését hatékonyan szankcionálja, szintén központi szerepet kapott az elképzelések között. A stratégia előrevetíti az internetes közvetítői tevékenységre vonatkozó szabályok áttekintését, különösen arra tekintettel, hogy valamilyen módon biztosítható legyen az alkotók tisztességes díjazása a jövőbeni tartalomteremtés elősegítése érdekében.

2015 decemberében az Európai Bizottság közleményt adott ki „A korszerű, európaibb szerzői jogi keret felé”⁹ címmel. E közlemény körvonalazta azokat az intézkedéseket, amelyeket a fenti cél, azaz a korszerűbb, európaibb szerzői jogi keretrendszer elérése érdekében a Bizottság megtenni kíván.

Végül, e felvázolt stratégia mentén 2016 szeptemberében az Európai Bizottság két jogszabálytervezetet jelentetett meg: a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint a televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló rendelettervezetet,¹⁰ és a digitális egységes piacon a szerzői jogról szóló irányelvtervezetet.¹¹

Ez utóbbi irányelvtervezet az európai intézmények között folytatott dialógus-tárgyalások eredményeként végső formát öltött. Az Európai Parlament 2019. március

⁹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: A korszerű, európaibb szerzői jogi keret felé. COM(2015) 626 végleges, 2015. 12. 09.

¹⁰ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról. COM(2016) 594 végleges – (COD) 2016/0284, 2016. 09. 14.

¹¹ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a digitális egységes piacon a szerzői jogról. COM(2016) 593 végleges – (COD) 2016/0280, 2019. 09. 14.

26-án Strasbourgban megszavazta a tárgyalások során kialakult szöveget, majd az Európai Tanács 2019. április 15-én hagyta jóvá az irányelvtervezet konszenzusos szövegét. Az Európai Unió Hivatalos Lapjában való megjelenést követően a tagállamoknak két év áll rendelkezésükre az irányelv¹² (a továbbiakban: Irányelv) átültetésére.

Jelen tanulmány az így elfogadott szerzői jogi szabályok sajtókiadókra vonatkozó szabályait tekinti át, illetve kitér a tagállami átültetés már látható eredményeire. Az irányelvtervezet tárgyalása során alapvetően két ponton volt szükség kompromisszum kidolgozására. Éppen ez a két pont az, amely a sajtókiadók online felhasználásokból származó bevételeinek megteremtése szempontjából jelentőséggel bír, ezért ezeket az alábbiakban tárgyaljuk.

A szabad és sokszínű sajtó nélkülözhetetlen a minőségi újságíráshoz és az információhoz való hozzáférés biztosításához. Az online elérhető sajtókiadványoknak jelentős mértékű üzleti felhasználása történik meg a hírgyűjtő portálok vagy a médiafigyelő szolgáltatások által úgy, hogy eközben nincs biztosítva a sajtókiadványok előállításához szükséges szervezeti és pénzügyi befektetések megtérülése. Éppen ezért vált szükségessé, hogy jogi úton eredményes védelmet biztosítsanak Európában a sajtókiadóknak: a sajtókiadványok információs társadalommal összefüggő szolgáltatásban való felhasználásával összefüggésben a többszörözésére és nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételére vonatkozóan a sajtókiadványok kiadót a jövőben szomszédos jogi védelem illeti meg.

Az Irányelv IV. címe „a szerzői jogok szempontjából jól működő piac megteremtését célzó intézkedéseket” öleli fel. Ide tartozik tehát a kiadói szomszédos jog alapítása, valamint a tartalommegosztó szolgáltatásokra vonatkozó szabályok összesége. A jól működő piac ismérve a verseny, így tehát már a cím maga előrevetít egyfajta versenyjogi megközelítést.

1. A sajtókiadványok védelme az Irányelvben

Az Irányelv 15. cikke a „Sajtókiadványok védelme az online felhasználást illetően” címet viseli. A rendelkezés célja, hogy a kiadók sajtókiadványok előállítására tett erőfeszítését elismerve ösztönözze az ágazat fenntarthatóvá tételét, azaz itt is, mint általában a szomszédos jogok esetében, a jogosulti védelem indoka az a teljesítmény, amely a szerzői művek közönséghez juttatását segíti elő.

A Preambulum (55) pontja szerint a *sajtókiadó* fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed a sajtókiadványokat közzétevő szolgáltatókra is, így például a hírügynökségekre, hírszolgáltatókra is. A védelem azonban nem vonatkozik a tudományos vagy akadémiai célú időszakos kiadványokra, tudományos folyóiratokra, továbbá olyan weboldalakra, blogokra sem, amelyeket nem egy nyereségérdekelt szolgáltató kezdeményezése, szerkesztői felelőssége és ellenőrzése mellett végeznek. En-

¹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve (2019. április 17.) a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9 EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról. HL L 130., 2019.5.17., 92–125.

nek megfelelően az Irányelv 2. cikkének 4. pontja határozza meg a *sajtókiadvány* fogalmát úgy, hogy az ott felsorolt három szempontnak egyszerre kell érvényesülnie. Így csak az a kiadvány minősül sajtókiadványnak, amely egy azonos cím alatt megjelenő időszakos kiadvány vagy rendszeresen aktualizált kiadvány; amelynek célja a nyilvánosság tájékoztatása; valamint valamely szolgáltató kezdeményezésére, szerkesztői felelőssége és ellenőrzése mellett jelenik meg, és nem tudományos vagy akadémiai céllal kiadott időszakos kiadvány. Ebbe beletartoznak például a napilapok, a heti- vagy havilapok (általános vagy szakfolyóiratok).

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy a szomszédos jogi teljesítmény, így a szomszédos jogi védelem szempontjából kiemelt jelentőségű a kiadványok esetében a szerkesztés ténye, az ahhoz kapcsolódó szerkesztői felelősség és ellenőrzés, a kiadás rendszeressége, valamint annak célja. Az Irányelv szerint a sajtókiadvány *tetszőleges tömegtájékoztatási eszköz* lehet, azaz a jogalkotó a sajtókiadvány fogalmába beleérti az internetes sajtótermékeket is, mint amilyenek az internetes híroldalak, feltéve, hogy megfelelnek a fenti együttes szempontoknak.

A jogi védelem csak a valamely tagállamban letelepedett sajtókiadókat illeti meg. Így elsősorban azokra a sajtókiadókra vonatkozik, amelyek létesítő okiratában rögzített székhelye, központi ügyvezetése vagy üzleti tevékenységének fő helye valamely uniós tagállamban van.

A harmonizált jogi védelem csak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi online felhasználási módokat illeti, ezeket kívánja uniós szinten védelemben részesíteni. Éppen ezért nem érinti a nem online felhasználásokat, illetve a sajtókiadványok egyéni felhasználók általi online felhasználásait, ha az magáncélú vagy nem kereskedelmi célú felhasználás.

A sajtókiadókat megillető jogok *terjedelmét* az Irányelv egy utalással oldja meg. Az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi online felhasználási módokat illetően a sajtókiadókat megillető jogok terjedelme olyan kell legyen, mint a 2001/29/EK (InfoSoc) irányelvben¹³ meghatározott többszörözéshez és nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételhez fűződő jogok terjedelme. Másként fogalmazva az engedélyezési jog jogosultjai a sajtókiadók lesznek a többszörözéshez és nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételhez fűződő jogok vonatkozásában az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi online felhasználási módokat illetően.

A kiadói szomszédos jog azonban *nem terjedhet ki* a hiperhivatkozások elhelyezésére. Különösen nem érintheti azt, ha az egyéni felhasználók – magáncélból vagy nem kereskedelmi célból – online linket osztanak meg egy sajtókiadványban megjelent szerzői alkotáshoz. Ugyancsak nem terjedhet ki a védelem a közzétett puszta tényekre. Másként fogalmazva, maga a hír továbbra sem élvez szerzői jogi védelmet, de annak kifejezése, az ehhez kapcsolódó elemzés, a belefektetett munka alapján születő konkrét megfogalmazás már szerzői jogi védelem alatt áll.

A sajtókiadványok információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatók általi felhasználása annak terjedelmét illetően többféle lehet. Ennek ér-

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról. HL L 167., 2001.6.22., 10–19.

telmében beszélhetünk teljes (az egész kiadvány felhasználása), részleges (egy-egy cikk felhasználása) vagy bizonyos részletek (például cikkből vett szavak, címek vagy bevezető sorok) felhasználásáról. Az Irányelv úgy rendelkezik, hogy a sajtókiadókat megillető szomszédos jog nem vonatkozik a sajtókiadványok egyes szavainak vagy nagyon rövid részleteinek felhasználására. Különösen érdekes kérdés, hogy ezt a tagállamok hogyan értelmezik majd: a szabályozás dönti el például, hogy a címet követő néhány sor, cikktörődék, az ún. *snippet* online felhasználása megengedett vagy sem, vagy továbbra is egyedi mérlegeléssel, leginkább a jogalkalmazó útján dől majd el a szerzői szomszédos jog terjedelme.

A többszörözési jog hatálya alá tartozó online felhasználási módokat tágan értelmezve abba nemcsak a speciálisan a híreket összegyűjtő hírreggátorok, portálok (pl. Google News vagy Yahoo News) tartoznak bele, hanem az általános keresések eredményeként megjelenő találatok is. Ilyenkor a találati lista eredményeként megjelenik a cím, alatta néhány szavas vagy mondatos kíséző részlet, következésképpen ezekre a megjelenésekre is érvényesíthető a sajtókiadói szomszédos jog. Izgalmas kérdés, hogy hogyan ítéli meg a jog az aggregációt mint technikát, amelyet a sajtókiadók egymással szemben alkalmaznak, és hogyan kezelik majd a sajtókiadók egymástól átvett híreit mint online felhasználást és az ezért járó díjazást a gyakorlatban.

A sajtókiadóknak nyújtott szomszédos jogi védelem elkülönül a szerzőket és egyéb jogosultakat egyébként megillető jogoktól. Másként fogalmazva, nem érinti a szerzők és más jogosultak jogát a kiadványba foglalt műveik és más védelem alatt álló teljesítményük felett való rendelkezés vonatkozásában, kivéve, ha azt szerződéses megállapodás rögzíti.

A sajtókiadóknak nyújtott szomszédos jogi védelem fent leírt korlátja mellett, a már említett 2001/29/EK (InfoSoc) irányelvben lefektetett kivételek – azaz például az szabad felhasználások – ugyancsak korlátját jelentik a szomszédos jog érvényesítésének.

Azon túl, hogy a szomszédos jog kiterjesztése a sajtókiadóknak a sajtókiadványok megjelentetésére fordított anyagi erőforrásait, illetve ezek megtérülését kívánja elősegíteni, biztosítani kell azt is, hogy a művek szerzőit megfelelő részesedés illesse abból a bevételből, amelyet a sajtókiadványok kiadói ellentételezéseként kapnak az információs társadalommal összefüggő szolgáltatást nyújtó szolgáltatóktól. A jogszabály csak a „megfelelő mértékű részesedés” kritériumát fogalmazza meg, ám a továbbiakban a tagállami szabályozásra bízva mind ennek mértékét, mind az elosztás mechanizmusának kialakítását. Sőt azon tagállamok, amelyek már rendelkeznek a díjazást a szerzők és a kiadók között megosztó mechanizmussal, azt megtarthatják, illetve, ha ilyen díjmegosztó rendszert nem hívtak életre, mert a díjazás kizárólag a szerzőket illeti meg, arra kötelezni őket a jövőben nem lehet.

Az Irányelv *nem érinti* a jogok kezelésével és a díjazási jogokkal kapcsolatos nemzeti szabályokat. Szintén tagállami szabályozás kérdése, hogyan mentesítik a kiadókat az igényük alátámasztása tekintetében rájuk háruló terhek alól, amely például a jogérvényesítés során a bírósági ügymenetet könnyítheti meg.

A sajtókiadványok szomszédos joga a kiadástól számított *két évig él*, amely jelentős elmozdulás az eredetileg tervezett és kritizált 20 évhez képest, és jobban meg-

felel az érintett – alapvetően az aktualitásuk miatt értékes – művek természetének. A kétéves időtartamot a sajtókiadvány kiadásának dátumát követő év január 1-jétől kell számítani.

Az Irányelv a szabályozás egységességét megteremti azzal, hogy harmonizálja és kiterjeszti a szomszédos jogot a sajtókiadókra. Ugyanakkor a szabályozásra adott válasz a piac részéről lehet tagállamonként eltérő.

Érdekes megfigyelés volt a tárgyalások során, hogy a tagállamok nagyságuk és nyelvük világnyelvi státusa mentén is megosztottak e szomszédos jog támogatása vagy ellenzése kapcsán. Jól látható, hogy a világviszonylatban ritkább nyelvet használó, elsősorban közép- és kelet-európai tagállamok kevésbé voltak támogatók a tervezet e cikkei tekintetében, hiszen nyelvükbe zártságuk miatt kisebb piacot képviselnek. Ezzel szemben Franciaország, Németország vagy Spanyolország különösen érdekelt volt a szabályozás megszületésében.

Az Irányelv szövege alapján úgy tűnhet, hogy a nyelvi fragmentáltság egyben eltérő piaci értéket is képviselhet a nagyvállalatok számára, azaz még születethet olyan döntés is, amely az uniós piacot nem kezeli egyetlen egységként a sajtókiadók szomszédos jogainak érvényesítésével kapcsolatban. Másként fogalmazva, a forgalomirányító nagyvállalatok dönthetnek szelektíven a kiadókkal való együttműködésről, és kivonulhatnak egyes európai országok hírcsatornájáról, elsősorban a kisebb, nyelviileg behatárolt közép- és kelet-európai digitális hírcsatornáról. Mivel azonban az uniós irányelv célját tekintve kötelezettséget ró minden tagállamra, így valószínű, hogy a végrehajtási rendszert minden tagállamban létre kell majd hozni. Ez jelentheti például egy, a kiadói szerzői jogokat érvényesítő közös jogkezelés kialakítását, annak adminisztratív és működési költségeivel együtt, ami végső soron további költségekkel terheli a hírcsatornákat.

A híraggregációt mint technikát nagyon széles körben alkalmazzák nemcsak a szabályozással célba vett vállalatcsoportok, hanem maguk a sajtóorgánumok is. Ha azonban egy konkurens sajtótermék, hírcsatorna vesz át tartalmat, azt lényegében saját tartalomként teszi. Így nagyobb annak a valószínűsége, hogy az eredeti tartalom előállításától az átvevő hírcsatorna közönséget vonz el, következésképpen nem növeli annak látogatottságát. A keresőfelületen, platformon megjelenő cím, illetve *snippet* ezzel szemben érdeklődést kelt a felhasználóban, valóban forgalmat irányít a tartalom előállításához, igaz, ez nem feltétlenül az eredeti hírt közlő oldal lesz. Ezt az ellentmondást továbbra sem oldja fel az Irányelv.

A szabad és sokszínű sajtó, a minőségi újságírói teljesítmények az állampolgárok tájékozódásának alapjául szolgálnak és hozzájárulhatnak a nyilvános vitákhoz, biztosíthatják a demokratikus működés elveit. A szabályozás indokai között ez is támogatandó célként szerepel.¹⁴ Csak hogy a szerzői szomszédos jog kiterjesztése minden sajtókiadóra vonatkozik, következésképpen nemcsak a minőségi újságírói teljesítményeket támogathatja, ezért a szabályozás indoka és annak módja közötti ok-okozati viszony nem tűnik egyértelműnek.

¹⁴ Irányelv Preambulum (54).

2. Előzmények: a német és a spanyol kiadói szerzői szomszédos jog

Az újságírásra fordított költségek megtérülésének igénye – a sajtóipar lobbyereje révén – egyéni tagállami lépések alapjául szolgált az elmúlt években. Míg a szerzői jog magát a szerzőt, vagyis a szellemi alkotást megalkotó személyt illeti meg, a jog kidolgozott egy további formát, amely a szerzői joghoz hasonló védelmet ad azoknak a csoportoknak, akik – bár maguk nem minősülhetnek szerzőnek – a művek közönséghez való eljuttatásában szerepet játszanak. Az Irányelv megszületése előtt két tagállamban – anyagi értelemben sikertelenül – már bevezették e szomszédos jogot a szerzői jogról szóló törvényekbe.

Németországban – a *Bundesverband Deutscher Zeitungsverleger e. V.* (BDZV) által kifejtett lobbitevékenység eredményeként¹⁵ – a 2012 júliusára elkészült törvénytervezetet 2013-ban fogadták el. Ez a szerzői jogi törvénybe (*Urheberrechtsgesetz*, a továbbiakban: UrhG) illesztett 7. fejezet a sajtótermék előállítóját kizárólagos joggal ruházza fel a sajtótermék vagy annak részletei tekintetében azok gazdasági céllal történő közzétételére. E jog alól kivételt képez, ha csak néhány szavas vagy rendkívül rövid részlet felhasználásáról van szó. Ennél konkrétabb megfogalmazást vagy definíciót azonban a törvényi rendelkezés nem tartalmaz. A jog a publikációtól számított egy évig él.¹⁶

A „Google-adó” néven is hírhedtté vált törvényi rendelkezés hatálybalépését követően azonban a *Google* megtagadta a jogdíjfizetést arra hivatkozással, hogy a *Google News* felületén nincsenek reklámok, következésképpen reklámbevételek sem keletkeznek. A versenyhatósági vizsgálat megállapította: a törvényből nem vezethető le olyan kötelezettség, hogy a *Google* csak visszerhesen szerezheti meg a szomszédos szerzői jogokat, illetve az sem, hogy a keresés eredményét a törvényben biztosított kivételeken túl a szerzői szomszédos jog által védett mértékben jelenítse meg.¹⁷ Következésképpen gazdasági szempontból a piacon kialakult árként a nulla értékű licenc is elfogadható.

A Berlieni Regionális Bíróság a szerzői jog megsértésének megállapítására indított pert felfüggesztette, és előzetes döntésért az Európai Unió Bíróságához (a továbbiakban: EUB) fordult. Kérdése arra irányult, hogy jogszerűen alkalmazható-e a német szerzői jogi törvény módosítása, ha azt az Európai Bizottsággal előzetesen nem közölték, holott a szabályozás olyan műszaki szabályozást tartalmaz, amely kifejezetten az információs társadalommal összefüggő szolgáltatásokra irányul, nevezetesen a sajtótermékek internetes keresőmotorok használatával történő biztosítására.¹⁸

¹⁵ NEMESSÁNYI Zoltán–UJHELYI Dávid: Breaking the news? A kiegészítő (szerzői) jog szerepe és megítélése. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/6, 30.

¹⁶ UrhG, 7. fejezet 87f cikk (1) és 87g cikk (2). Angolul elérhető itt: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_urhg/englisch_urhg.html (2019. 01. 01.).

¹⁷ KERSTING, Christian–DWORSCHAK, Sebastian: *Leistungsschutzrecht für Presseverlage: Müsste Google wirklich zahlen? – eine kartellrechtliche Analyse*. <https://ssrn.com/abstract=2811777> (2019. 08. 12.).

¹⁸ CHEE, Foo Yun: German ruling on Google licensing should be halted: EU court adviser. *Reuters*, 13 December 2018. <https://www.reuters.com/article/us-germany-copyright-publishers/german-ruling-on-google-licensing-fees-should-be-halted-eu-court-adviser-idUSKBN1OC18L> (2019. 08. 12.); DWYER, Colin: German Publishers' Lawsuit Against Google Threatens to Backfire. *NPR*, 10 May 2017. <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/>

Az EUB az előzetes döntéshozatali eljárás során hozott ítéletében¹⁹ megállapította, hogy az UrhG-módosítás célja kifejezetten a kereskedelmi keresőmotor-szolgáltatók által a sajtótermék-kiadók művein elkövetett rendszeres sérelmekkel szembeni védelem megteremtése volt. A sajtótermékek egészének vagy részeinek nyilvános hozzáférhetővé tételére irányuló, kizárólag az üzletszerűen működő keresőmotor-üzemeltetők és más üzletszerűen működő, a tartalmakat hasonló módon feldolgozó szolgáltatók számára szóló tiltás olyan, a szellemi tulajdonra vonatkozó „műszaki szabálynak” minősül, amelyet a vonatkozó irányelv²⁰ értelmében elfogadása előtt az Európai Bizottsággal közölni kellett volna.²¹

A *spanyol szabályozás* a szellemi alkotásokról szóló törvény részeként, 2015. január 1-jén lépett hatályba. A szabályozás jelentősen támaszkodik a német megoldásra, de számos ponton meghaladja azt. Így például nem kizárólag a sajtótermékek kiadóinak jogosultságáról szól, hanem általában az aggregátor típusú, kereskedelmi jellegű felhasználásokat kívánja hatálya alá vonni.²² Kimondja továbbá, hogy a törvényben biztosított jogról lemondani nem lehet, az ugyancsak itt rögzített megfelelő kompenzációra való igény pedig kizárja az ingyenes átengedés lehetőségét. Tiltakozásképpen a *Google* 2014. decemberében elérhetetlenné tette a *Google News* szolgáltatást Spanyolországban.²³

Álláspontunk szerint mindkét ismertett tagállami megoldás – bár az Irányelvet megelőzően született – lényegében egy-egy lehetséges módja az Irányelvben rögzített szabályok átvételének. Természetesen egyes kérdésekben (mint például a védelmi idő hossza vagy az így keletkezett bevételekből az újságíróknak járó díjazás mikéntje és szabályai) szükséges az Irányelvhez való igazítás. Az anyagi kompenzáció szempontjából lényeges kiemelni, hogy az Irányelv nem szól egyértelműen a visszerthes megszerzés kötelezettségéről.²⁴ Következésképpen az egyes tagál-

2017/05/10/527800498/german-publishers-lawsuit-against-google-threatens-to-backfire?t=1530013754704 (2018. 08. 12.).

¹⁹ C-299/17. sz., *VG Media Gesellschaft zur Verwertung der Urheber- und Leistungsschutzrechte von Medienunternehmen mbH* ügyben 2019. szeptember 12-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2019:716).

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 98/34/EK irányelve (1998. június 22.) a műszaki szabványok és szabályok terén történő információszolgáltatási eljárás megállapításáról. HL L 204., 1998.7.21., 37–48. 8. cikk (1).

²¹ Az EUB előtt az alapügy felperese, a várható jogdíjak összegyűjtésére és kezelésére hivatott *VG Media* közös jogkezelő szervezet arra is hivatkozott, hogy az UrhG-módosítás célját tekintve összhangban van az azóta elfogadott Irányelvvel, és ez olyan új körülmény, amelyet az EUB-nak a döntéshozatal során figyelembe kell vennie. Ezt a szempontot az EUB elutasította, mert az alapügy tényállása az Irányelv hatálybalépése előtt valósult meg.

²² Texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las Disposiciones Legales Vigentes sobre la Materia (aprobado por el Real Decreto legislativo N° 1/1996 de 12 de abril de 1996, y modificado hasta el Real Decreto-ley N° 2/2018, de 13 de abril de 2018). 32.2 cikk. http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=469890 (2019. 08. 12.).

²³ SAVOV, Vlad: *Google News Quits Spain in Response to New Law*. *The Verge*, 11 December 2014. <https://www.theverge.com/2014/12/11/7375733/google-news-spain-shutdown> (2019. 01. 01.).

²⁴ A német és spanyol szabályozásról bővebben lásd SZALAY Klára–POLYÁK Gábor: Az európai szerzői jogi harmonizáció jelenlegi állása: újabb kísérlet a szomszédos jogok kiterjesztésére a sajtókiadványok kiadói számára. *Jogtudományi Közöny*, 2019/6, 277–288.; DELLAROCAS, Chrysantos–SUTANTO, Juliana–CALIN, Mihai–PALME, Elia: Attention Allocation in Information-rich Environments: The Case of News Aggregators. *Management Science*, 2016/9. (<https://doi.org/10.1287/mnsc.2015.2237>); CALZADA, Joan–GIL, Ricard: *What do News*

lamok döntésén múlik majd, hogy a *nulla értékű piaci árat* is elfogadó szabályozást léptetnek-e életbe.

3. A francia szabályozás

Az Irányelv elfogadását követően az Európai Unió tagállamai között elsőként Franciaország ültette át nemzeti jogába az Irányelv sajtókiadókra vonatkozó szomszédos jogi szabályait, amelyek 2019. október 24-én léptek hatályba. A Google gyorsan és határozottan reagálva kijelentette, hogy nem fizet a francia sajtókiadóknak tartalmaik keresőmotorban való bemutatásáért, inkább változtat a keresési eredmény megjelenítésén. Másként fogalmazva, a sajtócikkre mutató linken kívül töröl minden tartalmi vonatkozású hivatkozást, például a címet, a kivonatot, valamint a fényképeket és videókat, hacsak a sajtókiadók a cikkeik meta-adataiban nem helyeznek el olyan azonosítókat, amelyek a keresőmotorral kommunikálva jelzik, hogy a tartalom mely részei szabadon elérhetőek.

Az elfogadott francia szabályozás értelmében a szellemi tulajdonjogokról szóló törvénykönyv I. részének második könyve egy új VIII. fejezettel bővül, amely „A sajtókiadók és sajtóügynökségek jogai” címet viseli, és a szerzői joggal szomszédos jogokról szóló fejezet részeként kerül bővítésre.²⁵

A törvény a sajtókiadvány fogalmát az Irányelv 2. cikk 4. pontjában megadott definícióval összhangban határozza meg, és az Irányelv Preambulumának (55) pontjával egyezően kizárja azokat az időszakos kiadványokat, amelyek tudományos célú publikációk. (A hírügynökség és a szerkesztő fogalmát a korábbi jogszabályokban szereplő definíció szerint kell értelmezni.) A törvényben meghatározott jogok jogsultjai a sajtókiadványok valamely tagállamban letelepedett kiadói.²⁶ Az online részleges vagy teljes felhasználást, sokszorosítást megelőzően szükséges a sajtókiadó vagy a hírügynökség engedélye. Lehetőség van e kiadói jogok közös jogkezelő szervezet részére történő átruházására.

A törvény kimondja, hogy a sajtókiadókat megillető díjazás alapja bármely, közvetett vagy közvetlen forrásból származó bevétel. Felsorolja továbbá azokat az elemeket, amelyeket figyelembe véve kell meghatározni a díjazás mértékét (pl. az anyagi és humán erőforrás beruházás értéke). Az átláthatóság fontos kritériumként jelenik meg, ezért a törvény konkrét tájékoztatási kötelezettséget ír elő az online kommunikációs szolgáltatásokkal kapcsolatban, ideértve az összes szükséges információt a felhasználók sajtótermékekre vonatkozó felhasználását illetően.²⁷

Aggregators Do? Evidence from Google News in Spain and Germany. SSRN Electronic Journal (Posted: 13 Sep 2016; Last revised: 10 Jan 2019) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2837553 (2019. 08. 12.) (<https://doi.org/10.2139/ssrn.2837553>).

²⁵ LOI no 2019-775 du 24 juillet 2019 tendant à créer un droit voisin au profit des agences de presse et des éditeurs de presse. <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000038821358&categorieLien=id> (2019. 08. 12.). A szerzői joggal szomszédos jogokra vonatkozó általános szabályokat az L.211-1.–L.211-7. cikkek tartalmazzák.

²⁶ L.218-1. cikk.

²⁷ L.218-4. cikk.

Az e rendelkezés alapján keletkezett bevétel megfelelő és méltányos része az újságírói illeti, ezt tartalmazhatja pl. kollektív szerződés, munkaszerződés vagy szakmai szervezetek megállapodása is attól is függően, hogy az újságírói teljesítményt milyen jogviszonyban hozták létre. Ez a díjazás azonban csak kiegészítő jellegű lehet. Amennyiben a feleknek erre nézve hat hónapon belül nem sikerül megállapodást kötniük, a törvény egy bizottság felállítását helyezi kilátásba. A bizottság működését rendeletben szabályozzák.

Az olvasóközönség elvesztésétől tartva a sajtókiadók elfogadták a *Google* feltételeit, azaz a tartalmaik online felhasználását ingyenesen lehetővé teszik. A *Google* mellett hasonló szellemben reagáltak más nagy platformok is, mint például a *Bing*, a *Qwant*, a *Lilo* és a *Facebook*. A *Google* bejelentését követően Franciaország versenyhatósági eljárást indított a vállalat ellen erőfölénnyel való visszaélés miatt mind hazai, mind uniós szinten, valamint tárgyalásokat kezdeményezett arra nézve, hogyan lehetne további jogi kötelezettségeket előírni az online platform közvetítők és keresőmotorok szabályozására.

4. Az online tartalmegosztó szolgáltatásokra vonatkozó rendelkezések az Irányelvben

A közösségi portálok (pl. *Facebook*, *Twitter*) történő egyéni felhasználói megosztások kérdését, a kímásolt, hosszabb idézetek problémáját a tervezett kiadói szomszédos jog nem oldja meg. Ennek fényében különösen érdekes az Irányelv 17. cikke, amely a „Védelem alatt álló tartalmak online tartalmegosztó szolgáltatók általi használata” címet viseli.

Míg az Irányelv 15. cikke a sajtókiadványok versenyhelyzetének javítását célozza az olyan óriásvállalatokkal szemben, mint a *Google*, és az olyan híraggregáló szolgáltatásokkal szemben, mint a *Google News* vagy *Yahoo News*, a tömegeket megmozgató és – elsősorban Németországban – tiltakozásokat kiváltó cikkely végül az Irányelv 17. cikke lett.

Az online tartalompiacon működéséhez mára ugyanis szervesen hozzátartoznak a felhasználók által feltöltött, szerzői jogi védelem alatt álló tartalmakat is nagy mennyiségben hozzáférhetővé tevő online tartalmegosztó szolgáltatások, például a *YouTube* vagy a *Facebook*. Éppen ezért az Irányelv célja, hogy a szerzői jogi jogosultak és az online tartalmegosztó szolgáltatások közötti engedélyezési gyakorlat fejlődését is előmozdítsa.

Ezek az online tartalmegosztó felületeken azonban rengeteg hír, sajtóhírre épülő tartalom, sajtókiadók által létrehozott hírtartalom is elérhető. A „médiatartalom” összefoglaló név tehát ezeket is magában foglalja, és az új engedélyezési rendszerből a sajtókiadók, illetve a hírtartalom-előállítók is számíthatnak bevételre.

A *tartalmegosztó szolgáltatásokra* vonatkozó szabályokat kifejezetten a verseny erősítése, a globális forgalomirányító vállalatok piaci súlyának ellensúlyozása érdekében alkotta meg az uniós jogalkotó. Az Irányelv Preambulumának (62) bekezdése egyértelművé teszi, hogy az Irányelv szabályainak célzottan azokra az online szolgáltatásokra kell csak kiterjedniük, amelyek jelentős szerepet játszanak

az online tartalompiacon. E szolgáltatások egyik legfontosabb célja a szerzői jogi védelem alatt álló tartalmak nagy mennyiségű tárolása, illetve annak a lehetőségnek a megteremtése, hogy a felhasználók az ilyen tartalmakat feltölthessék és megoszthassák. Másfelől e szolgáltatók célja a közvetlen vagy közvetett haszonszerzés, ezért a szélesebb közönség kiszolgálása érdekében a tartalmakat összerendezik és promotálják, például kategorizálással vagy célzott promóció alkalmazásával.

Azt, hogy a szolgáltatók *mely körére terjed ki* a szabályozás, az Irányelv annyiban pontosítja, hogy az online tartalmegosztó szolgáltató meghatározásánál kifejezetten kiemeli a tevékenység azon jellegét, hogy az a szerzői jogi védelem alatt álló tartalmak nyereségszerzési céllal történő összerendezésére és promotálására irányul.²⁸

Ugyancsak a fogalom meghatározásánál tér ki az Irányelv azokra a szolgáltatókra, amelyek *nem minősülnek* online tartalmegosztó szolgáltatóknak. Ilyenek a nonprofit online enciklopédiák, a nonprofit oktatási és tudományos adatbázisok, a nyílt forráskódú számítógépi programokat fejlesztő, illetve azokat megosztó platformok, az online piacterek és a vállalkozások közötti felhőalapú szolgáltatások, azok a felhőalapú szolgáltatások, amelyekre felhasználók saját használatukra töltenek fel tartalmakat, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatások²⁹ nyújtói.

Az irányelv egyértelművé teszi, hogy a tevékenység jellege, a haszonszerzési cél és az ezt elősegítő rendszerezés révén az online tartalmegosztó szolgáltatók a műveket és más védelem alatt álló teljesítményeket a nyilvánossághoz közvetítik, vagy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszik. Következésképpen a jogosultaktól engedélyt kell beszerezniük műveik felhasználásáért, és ezért nem érvényesülhet a 2000/31/EK irányelvben³⁰ megnevezett tárhelyszolgáltatásra vonatkozó kivétel a felelősség alól. A jogosulti engedély például felhasználási szerződés megkötése révén szerezhető meg.

A versenyjog inspirálta, a versenyszabályok felől közelítő szabályozás a tartalmegosztó szolgáltatókra azok piaci helyzete alapján csak a jelentősebb piaci súlyú szolgáltatókra telepít kötelezettséget. E szolgáltatókat kötelezi, hogy a szolgáltatásuk felhasználásával megosztott, közzétett médiatartalmak szerzői jogi jogosultjaitól felhasználási engedélyt szerezzenek.

Az online tartalmegosztó szolgáltató által megszerzett *felhasználási engedélyeknek* ki kell terjedniük a tartalmegosztó szolgáltatást igénybe vevők cselekményeire is, akkor is, ha ezek az igénybevevők nem kereskedelmi célból járnak el, azaz például ha magánszemély nem haszonszerzési céllal, bevételt sem termelve oszt meg tartalma(ka)t; vagy ha az igénybevevő tevékenysége nem termel jelentős bevételt.

²⁸ Irányelv 2. cikk 6. pont.

²⁹ Az elektronikus hírközlési szolgáltatásokat az alábbi irányelvben foglaltak szerint kell értelmezni: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1972 irányelve (2018. december 11.) az Európai Elektronikus Hírközlési Kódex létrehozásáról. HL L 321., 2018.12.17., 36–214.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információk társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv). HL L 178., 2000.7.17., 1–16. 14. cikk (1).

Ha ilyen felhasználási engedélyt az online tartalmegosztó szolgáltatások nem szereztek be, és egy igénybe vevő mégis szerzői védelem alatt álló tartalmat osztott meg, azért az online tartalmegosztó szolgáltató tartozik elsődleges felelősséggel. Csak akkor mentesülhet a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy minden tőle telhetőt megtett az engedély megszerzése érdekében, és a szakmai gondosság magas szintű ágazati normáinak megfelelően minden tőle telhetőt megtett, hogy azon műveket, amelyekről a jogosultak megadták a szolgáltatónak a lényeges és szükséges információkat, elérhetetlenné tett. Továbbá, minden esetben a jogosultak megfelelő indokolt értesítésének kézhezvételét követően haladéktalanul intézkedett a tartalom hozzáférhetetlenné tételéről vagy annak eltávolításáról, illetve jövőbeni feltöltésének megakadályozásáról.

Több tényezőre és az arányosságra is tekintettel kell lenni annak vizsgálata során, hogy engedély hiányában az online tartalmegosztó szolgáltatások eleget tettek-e a fent leírt kötelezettségeiknek. Ilyen tényezők a szolgáltatás típusa, közönsége és mérete, a szolgáltatást igénybe vevők által feltöltött művek típusa, a különböző tartalmak hozzáférhetőségét megakadályozó meglévő eszközök technikai állásának alakulása, valamint ezek költsége.

A szabályozást ellenzők értelmezése szerint ezzel az Irányelv arra ösztönöz, hogy a jogsértések megelőzése végett előzetes cenzúrát alkalmazzanak az online tartalmegosztó szolgáltatók. A nagyobb online tartalmegosztó szolgáltatók, mint például a *Facebook* vagy a *YouTube*, már most alkalmaznak technikai alapon működő ún. tartalomszűrőket (*upload filter*), amelyek célja, hogy bizonyos típusú tartalmakra (pl. kiskorúak számára káros vagy fegyverkészítéssel kapcsolatos tartalmak) előzetesen szűrjön, azok feltöltését megakadályozza. Ezen tartalomszűrők további fejlesztése, hatékonyabbá tétele egy költséghatékonyság-elemzés eredményeképpen olcsóbbnak bizonyulhat az online tartalmegosztó szolgáltatók számára, és – vélhetően – jobban elkerülhető vele a jogszabálysértés, mint egy kevésbé ismert szerzői jogi jogosult felkutatása, a megkötendő felhasználási szerződés megtárgyalása és a jogdíj (akár alkalmanként ismétlődő) megfizetése. Másként fogalmazva, a nagyvállalatok válasza ebben az esetben is lehet szelektív. Történhet úgy is, hogy bizonyos, nagyobb erőt képviselő szerzői jogi jogosultakkal kötnek majd felhasználási szerződéseket, míg mások esetében nem, végső soron így csökkentve a tartalomkínálatot, vagy így elbillentve a tartalomkínálatot a nagyobb tartalomszolgáltatók javára. Még az is előfordulhat, hogy valóban erősebbé válik az előzetes tartalomkontroll, amelynek technológiai fejlesztésébe amúgy is milliárdokat fektettek a cégek.

Másfelől pedig a szabályozás a verseny ellen hathat, hiszen potenciálisan csak olyan vállalat veheti majd fel a versenyt ezekkel a piacon jelenleg kvázi-monopolhelyzetben lévő szolgáltatókkal és szolgáltatásokkal, amely van olyan tőkeerős, hogy hasonló technológiát tudjon kifejleszteni vagy beszerezni, illetve képes a szerzői jogi jogosultakkal kötött felhasználói szerződésekért cserébe megfelelő árat fizetni.

Az Irányelv rögzíti,³¹ hogy az itt előírt kötelezettségek átültetése során a tagállami értelmezések nem vezethetnek egy általános nyomonkövetési kötelezettség előírá-

³¹ Irányelv Preambulum (66), 17. cikk (8).

sához. Ugyanakkor azt is kiemeli, hogy bizonyos esetekben az olyan tartalmakhoz való hozzáférést, amelyre az online tartalmegosztó szolgáltató nem szerzett engedélyt, csak úgy lehet kizárni, ha a jogosult arról értesítést küld.

A versenyfeltételek javítása érdekében, a kis forgalommal és kis közönséggel induló új vállalkozások helyzetének javítására, valamint új üzleti modellek kidolgozása céljából az Irányelv a fenti szigorú szabályok alóli kivételeket állapít meg. A kevesebb mint 3 éve szolgáltatást nyújtó új online tartalmegosztó szolgáltatóknak, amelyek éves forgalma³² nem éri el a 10 millió eurót, és az egyedi látogatók átlagos havi száma az Unióban nem haladja meg az 5 millió főt, csak az engedély megszerzése érdekében kell minden tőlük telhetőt megtenniük. Ez azonban nem befolyásolja a jog szerint rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségeket, így például a nemzeti bíróságok vagy közigazgatási hatóságok jogsértéstől eltérő határozatainak meghozatalát. Ha pedig e szolgáltatók egyedi látogatóinak havi átlagos száma az Unióban az előző naptári év alapján számítva meghaladja az 5 millió főt, akkor még azt is bizonyítaniuk kell az online tartalomszolgáltatóknak, hogy mindent megtettek a nem engedélyezett művek elérhetőségének megakadályozására. Három évvel az Unióban való első online elérhetővé válást követően azonban az új online tartalmegosztó szolgáltatóknak nyújtott kedvezményes elbírálást meg kell szüntetni. Ki kell zárni továbbá a kedvezményekből az újonnan létrehozott vagy új néven nyújtott olyan szolgáltatásokat is, amelyek már létező online tartalmegosztó szolgáltató tevékenységét folytatják.

Az online tartalmegosztó szolgáltatók különböző intézkedéseit a jogosultak számára átláthatóvá kell tenni, különösen azokat, amelyek a jogosultakkal kapcsolatos együttműködésre kihatnak, így tehát például azokat az intézkedéseket, mechanizmusokat, amelyeket az online tartalmegosztó szolgáltatók engedély hiányában alkalmaznak.³³ Ez nem jelentheti azt, hogy az online tartalmegosztó szolgáltatók részletes és egyedi tájékoztatást lennének kötelesek nyújtani a jogosult minden egyes azonosított művéről, illetve annak felhasználásáról, kivéve, ha ez a követelmény a felhasználói szerződés részét képezi. Az online tartalmegosztó szolgáltatók és a jogosultak között létrejövő felhasználói szerződések ugyanis konkrét rendelkezéseket tartalmazhatnak a jogosultnak nyújtandó tájékoztatásra vonatkozóan.

Az Irányelv külön kiemeli, hogy az online tartalmegosztó szolgáltató és a szerzői jogi jogosult közötti együttműködésnek vannak korlátai.³⁴ Ezeket a kivételeket és korlátokat az Irányelv felsorolja: ilyen az idézés, a kritika, az ismertetés, a karikatúra, a paródia vagy az utáncat készítésének céljára történő felhasználások.

A viták tisztázására hatékony és gyors panasztételi és jogorvoslati mechanizmust kell az online tartalmegosztó szolgáltatóknak életre hívniuk. Ezek felülvizsgálatát kifejezetten csak emberi erő végezheti. Törekedni kell arra, hogy a felhasználók, azaz a szolgáltatást igénybe vevők számára elsősorban peren kívüli jogorvoslati me-

³² A 2003/361/EK bizottsági ajánlással összhangban kiszámított éves forgalom értéke. Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises. HL L 124., 2003.5.20., 36–41.

³³ Például hogyan kell a megfelelően indokolt értesítéseket eljuttatni, milyen ágazati normáknak megfelelő védelmet alkalmaznak a jogosulti tartalmakat illetően.

³⁴ Irányelv 17. cikk (7).

chanizmusok álljanak rendelkezésre, de lehetővé kell tenni, hogy a szerzői jogi és szomszédos jogi kivételek és korlátozások elbírálása céljából bírósághoz vagy más illetékes hatósághoz fordulhassanak.

Az Európai Bizottság segíteni kívánja e szabályok alkalmazását azzal is, hogy iránymutatás kiadását tervezi az online tartalmegosztó szolgáltatásokra vonatkozó 17. cikk végrehajtására 2020. második felében.

5. Konzultáció az Irányelv 17. cikkének végrehajtására vonatkozóan

Az Európai Bizottság 2019 őszén többször kezdeményezett párbeszédet Brüsszelben³⁵ szakmai, érdekképviselői szervezetek, valamint tagállami megfigyelők részére azzal a céllal, hogy jó gyakorlatokat, megoldásokat oszthassanak meg egymással, valamint az esetleges aggodalmaikat is felvethessék az Irányelv 17. cikkének végrehajtása kapcsán. Az első két meghallgatás során az egyes szektorok (elsőként a zene-, játék- és szoftveripar, majd az audiovizuális, sport-, kép-, print- és hírágazat) képviselői kaptak megszólalási lehetőséget, de a felhasználók érdekeit képviselő csoportok is felszólalhattak.

A konzultációk videó- és hanganyaga alapján hamar egyértelművé válik, hogy az egyes jogtulajdonosokat képviselő szektorok érdekei erősen különböznek egymástól. Ami az üzleti érdekeket illeti, a két ellentétes pólust egyfelől a zeneipar, másfelől az audiovizuális ágazat képviseli. Míg a zeneipart képviselők az engedélyezési piac fejlődését remélik és hangsúlyozzák (csakúgy, mint a hírágazat képviselői), mert minél szélesebb körben szeretnék termékeik felhasználását engedélyeztetni, addig az audiovizuális ágazat (és ide kapcsolódva a sport- és printágazat is) üzleti modellje elsősorban a tartalmak exkluzív és szelektív engedélyezésére épül. Következésképpen abban érdekeltek, hogy a platformok az Irányelv 17. cikk (4) bekezdésében szereplő kötelezettségüknek hatékonyan tegyenek eleget, azaz megtegyenek mindent a jövőbeli feltöltések megakadályozására.

A harmadik és negyedik konzultáció tematikáját a tartalomfelismerő technológia témaköre uralta. Egyfelől olyan vállalatok adtak elő, ahol tartalomfelismerő technológiát fejlesztettek és alkalmaznak (*You Tube, Facebook*), másfelől olyan cégek szólaltak fel, akik ilyen technológiával rendelkeznek és azt az online platformszolgáltatók számára rendelkezésre bocsátják (*Audible Magic, PEX, Videntifier, Smart Protection*). Az alkalmazások nem egyforma mértékben és biztonsággal képesek felismerni a különféle tartalmakat: például a képi és az írott tartalom felismerése igen eltérő. Bár az audio- és videotartalomnak a jogtulajdonosok által biztosított referenciafájlokhoz való illesztése alapvetően megoldott, az automatizált tartalomfelismerő (ACR) rendszerek nem képesek meghatározni a tartalom adott felhasználásának jogszerűségét.

Az átláthatóság az érdekeltek számára mást-mást jelent. Abban ugyan egyetértés látszik, hogy a jelenlegi jogkezelést az átláthatóság hiánya jellemzi leginkább, ennek részleteire vonatkozóan egyetértés már nem tapasztalható.

³⁵ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/organisation-stakeholder-dialogue-application-article-17-directive-copyright-digital-single> (2019. 09. 01.).

A következő két konzultáció során az érdekelt felek kifejthetik majd álláspontjukat az alábbi témakörökben: engedélyek, az engedély megszerzése érdekében tett törekvések, a jövőbeli feltöltések megakadályozására irányuló lehetőségek, a jogosultak megfelelően indokolt értesítése a tartalom eltávolítása érdekében, valamint a tartalom jogszerű felhasználásának biztosítékai, a felhasználók számára biztosított jogorvoslati mechanizmusok és a jogtulajdonosok számára biztosított információk.³⁶

6. Összegzés

Az információ-túltermelésnek köszönhetően a verseny mára elsősorban a figyelemért, illetve az ezen keresztül befolyó reklámbevételekért folyik. Kétségtől érdekes megfigyelés a sajtóhíreket illetően, hogy míg a közösségi oldalak között verseny alakult ki az új-zélandi Christchurchben elkövetett merénylet videójának törlésére, addig például a *MailOnline*, a *Sun* és a *Mirror* abból profitáltak, hogy szerkesztett részleteket tettek közzé a merényletről az újságjuk honlapján.³⁷ Az értékek válságát e fenti példa jól illusztrálhatja. A szabad és sokszínű sajtó nélkülözhetetlen a minőségi újságíráshoz és az információhoz való hozzáférés biztosításához, amely a demokratikus működés nélkülözhetetlen eleme. De a verseny ennek önmagában nem biztos, hogy elegendő garanciája. A digitális médiában jelenleg tapasztalható verseny nem tükrözi a médiajog által képviselt értékeket, mint a sokszínűség és a kiegyensúlyozott, hiteles és megbízható tájékoztatás. Alternatív megoldásként felmerül egy európai finanszírozású *Google* és *Facebook* ötlete, amely például a digitális nagyvállalatok versenyjogi ügyeiből befolyt összegekből elindítható lenne. A helyi hírek finanszírozásához viszont a közpénzek bevonása továbbra is elengedhetetlennek látszik.³⁸

A szerzői jog jelenlegi szabályozási megoldása a francia átültetésre is tekintettel nem látszik meghozni a kívánt változást, így vélhetően ez csak egy állomás lesz abban a folyamatban, amelynek végső célja a gazdasági források befektetésekhez viszonyított egyenlőbb elosztása. Az Irányelv átültetésének határideje 2021. június eleje. Magyarországon az átültetésért az Igazságügyi Minisztérium felel. A Minisztérium a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalával együttműködésben, témakörök mentén személyes egyeztetéseket és műhelybeszélgetéseket szervezett 2019-ben. Nem valószínű ugyanakkor, hogy Magyarország érdekelt lenne a jogszabály gyors átültetésében, tekintettel a hazai sajtópiac méretére és nyelvi elszigeteltségére.

³⁶ KELLER, Paul: Article 17 stakeholder dialogue: What we have learned so far – Part 1, Part 2. *Kluwer Copyright Blog*, 13–14 January 2020. <http://copyrightblog.kluweriplaw.com/author/pkeller1/> (2020. 01. 20.).

³⁷ WATERSON, Jim: Facebook removed 1.5m videos of New Zealand terror attack in first 24 hours. *The Guardian*, 17 March 2019. <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/17/facebook-removed-15m-videos-new-zealand-terror-attack> (2019. 08. 12.). Az is igaz, hogy a merénylet maga a YouTube csatornát választotta ahhoz, hogy a merényletet közvetítse, amit egy újság honlapján nagy valószínűséggel nem tehetett volna meg.

³⁸ MINOW, Martha: The Changing Ecosystem of News and Challenges for Freedom of the Press. *Loyola Law Review*, 2018/3, 449–555.

Abstract

NEIGHBOURING RIGHTS OF PRESS PUBLISHERS: ISSUES RELATING TO TRANSPOSITION

Press publishers spend billions on producing quality journalism each year. While the costs of producing well supported, quality journalism manifest in producing the original content, i.e. the very first copy, further costs – due to digitization – are negligible. Parallel to this, prosperous business models thrive on re-using articles in press publications, as well as optimizing them for search and social media platforms attractive enough to generate huge amounts of advertising revenue. But not for the those who actually make the content. The European Union seeks to persuade large digital companies to take part in the financing of European content, mainly through competition law or by taking steps to improve the competitive position of European companies. The rules relating to press publishers of the EU Copyright Directive of 2019 intend to serve this purpose and will be analysed in this paper.